

JOSEP PALLACH

1920-1977

PERE MEROÑO

La biografia de Josep Pallach, de Pere Meroño, va ser editada en 1997 per Edicions 62, a Barcelona, sota el títol de *Josep Pallach (1920-1977). Història d'un líder*. Aquest llibre d'ara, editat per la Fundació Josep Irla, és una nova versió, més reduïda, tot incloent-hi correccions i noves informacions.

Barcelona, octubre 2009

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Meroño Cadena, Pere, 1959-

Josep Pallach, 1920-1977. – (Biblioteca de l'Esquerra Nacional)

Referències bibliogràfiques. Índex

ISBN 9788461349548

I. Fundació Josep Irla II. Títol III. Col·lecció: Biblioteca de l'Esquerra Nacional

1. Pallach, Josep 2. Polítics – Catalunya – Biografia 3. Socialisme – Catalunya –
Història – S. XX

929Pallach, Josep

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència

La publicació d'aquesta obra ha rebut el suport
del Centre d'Història Contemporània de Catalunya

Fotografia de coberta cedida per Teresa Juvé

Agraïments: Xavi Vilà

Dipòsit legal: B-38.499-2009

ISBN: 978-84-613-4954-8

JOSEP PALLACH

1920-1977

PERE MEROÑO

Els catalans, sense Generalitat, no tenim democràcia.

Josep Pallach

El que passa és que socialista del PSOE
és molt difícil de ser-ho quan s'és català.

Josep Pallach

Le temps ne passe pas. C'est nous qui l'inventons,
nos efforts, nos peines qui font bouger, coulisser les grands
pans dont nous trouvons, en arrivant, le monde encombré.

Pierre Bergounioux, *La mort de Brune*

SUMARI

1. Figueres.....	9
POUM	9
2. França.....	17
Socialista.....	17
PSUC	23
Montgeron.....	25
Generalitat.....	27
SPD	28
Israel	28
MSC/MSC	30
3. Palafrugell / Barcelona	33
Escola.....	33
PSOE	36
Reagrupament.....	38
Socialdemòcrata	42
CCC	44

PSC	45
ERC	50
Ministre	52
Congrés	55
Mort	61
4. Pallach: apòstol de la socialdemocràcia.....	65
Índex onomàstic.....	69
Índex d'organitzacions	75
Índex de publicacions periòdiques	79
Bibliografia	81

1. FIGUERES

POUM

«Era l'època en què ja s'anava cap al Bienni Negre i jo deia que si havíem d'escollir entre la dictadura blanca i la roja, escolliríem la roja, això en un noi de tretze o catorze anys és terrible, perquè demostra fins a quin punt la radicalització va pesar. És a dir, la República per a nois com jo era com començar un nou procés històric, significava les llibertats, tot. I després Macià va morir, hi havia els conflictes obrers [...]. En fi, vingué una radicalització que havia de repercutir en adolescents com jo. Era lògic que pensés que l'Esquerra Republicana era massa moderada. Tenia un amic que era del Bloc Obrer i Camperol i que em va anar ensinistrant. Era, és clar, la conseqüència de tot el procés de radicalització social, i també psicològicament de la crisi amb el pare, a qui havia admirat terriblement uns anys, però que després em semblava políticament tou [...]. Em vaig mentalitzar a fons en el punt que s'havia de fer el bé a la gent i que això només podia produir-se a través d'una dictadura, perquè si no, no s'hi va cap al bé, és a dir, la tardança de la República a canviar la situació social, les marxés enrere, el feixisme a Europa, la influència de la Falange [...] van fer que, per reacció, jo assimilés bé el marxisme-leninisme».¹

1 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

Políticament, en Pallach s'estrena en aquesta època i en aquest context sociopolític. El pare havia estat regidor, a la capital altempordanesa, d'Esquerra Republicana de Catalunya, i Pallach hi trenca en termes generacionals i polítics.

Val a dir que a la seva pàtria petita, Figueres, qui manava era la Federació Republicana Socialista de l'Empordà, adherida des del 19 de març de 1931 a Esquerra Republicana de Catalunya. Federació que fou, al llarg del nou règim, l'estel rutilant de l'univers de partits d'aquesta contrada.

El 1935, al setembre, el Bloc Obrer i Camperol —procedent d'una escissió dins del camp comunista— d'en Joaquim Maurín, i Izquierda Comunista d'Andreu Nin, es mariden i creen el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM). Es tracta del primer intent seriós de conformar un partit obrer de masses, d'inequívoc alè comunista, però alhora competidor i confrontat al PCE i, poc després —encara no era nat— al PSUC.

Esbossades les seves beceroles polítiques, ara toca parlar de l'home. 10 de febrer de 1920, neix a Figueres Josep Pallach i Carolà, primer fill dels dos que tingué el matrimoni resident al carrer Sant Josep. Mare i pare són gent de la terra, mancats totalment de béns i titulars d'una casa llogada. El pare, Miquel Pallach, treballà de ferroviari, carter i pollastraire. Joaquina Carolà, sa mare, comprava i venia ous, conills, gallines i pollastres al mercat.

Familiarment, hi ha un parell de trets que volem remarcar, i que Josep aplegava segons diversos testimonis consultats: els ca-

ràcters manaire i eminentment consensual d'àvia i mare, dones fortes i actives; i, pel que fa al pare, tossudesa, rigidesa i voluntat de dominar.

En Pallach ens en fa cinc cèntims d'aquest influx:

«Em penso que molt. En primer lloc, jo sempre he anat als mercats amb el pare, hi veia gent, els pagesos tal com són. I Figueres, d'altra banda, és una vila liberal, d'esquerres. De l'Esquerra, a Figueres, se'n deia Federació Republicana Socialista de l'Empordà. Era filla d'Abdó Terrades, de Monturiol i de Pi i Margall, perquè aquest va ser diputat per l'Empordà. És a dir, era una esquerra avançada socialment. Llavors, ja a vuit o nou anys, jo vivia la política a casa meva, perquè el meu pare era de l'Esquerra. Quan en Macià va passar per primera vegada des de l'exili cap a Barcelona, el vaig veure, i en tornar el van anar a esperar uns amics del meu pare, a la fi del 30, a principi del 31. Això, a mi, m'impressionava. Mon pare era amic de l'avi Xirau, un patriarca del federalisme empordanès. Tot aquest bull polític es reunia a la llibreria de Can Canet, que encara és un centre de vida política a Figueres. L'avi Canet ja era un gran federalista i el Ramon Canet d'avui és el més estimat dels figuerencs. El catalanisme de dretes, que també n'hi havia, no era cap cosa que pesés. A Figueres no eren ni catalanistes: eren federals, però ésser federal ja era ser catalanista, entens?».²

El cas és que enllestits els estudis el temps polític marca, de totes totes, el temps de vida.

2 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

Amb l'alçament de part de l'exèrcit espanyol, el 1936, comença la Guerra i, en alguns indrets com ara Catalunya, la Revolució, i en Pallach vol anar-hi de voluntari, fet que li és denegat:

«Vaig intervenir de manera activa, des d'aquell moment fins al 37, en la vida política del partit. Vaig participar en actes públics, sobretot amb les Joventuts i amb en Nin; cada cop que en Nin venia a les comarques gironines, jo l'acompanyava i parlava en nom de les Joventuts [...]. Jo continuava estan influït per aquesta idea de fer la revolució i fer-la ràpidament, i vaig aprendre a apreciar el POUM, on hi havia molts valors i la voluntat d'impulsar un veritable canvi social. Era una gent molt generosa».³

Amb la Guerra, i els primers mesos, el poder polític recau, plenament, en el Comitè de Milícies Antifeixistes, organisme hegemonitzat per la totpoderosa CNT i per la FAI, i presidit, no obstant, per un dúctil i manifasser Josep Tarradellas. El poder popular és, doncs, fort i fluent llavors.

Amb el decurs dels mesos, es conciten dues posicions, i oposicions, al si del bloc republicà: uns volen guanyar la guerra per consolidar la república democràtica —ERC, el PSUC, la majoria del PSOE, els liberals d'Azaña—, mentre que altres —la CNT, el POUM, el sector de Largo Caballero del PSOE— anhelan aprofundir la revolució per guanyar la guerra.

A casa nostra, l'enfrontament entre el PSUC i el POUM és absolut, total:

3 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

«Va ser una sorpresa, per a un noi de disset anys, de veure com una gent que eren amics fins llavors, amb els quals fins i tot havíem estat aliats, els comunistes (del PSUC), resultaven capaços d'agafar gent a la qual estimaves, i assassinar-la. Va passar amb en Nin, va passar amb l'Hervàs [...], amb en Trepal [...]. Era una experiència nova i brutal, en el sentit que, per aquest camí, anàvem al desastre, evidentment. I sobre el leninisme i el trotskisme, vaig fer després una reflexió molt influïda per aquesta experiència».⁴

En relació a la personalitat d'Andreu Nin, Pallach no s'està d'afegir-ne un comentari:

«El vaig conèixer el 36, quan jo era de la Joventut del POUM i anava a fer mítings amb ell. Era un home, per a mi, molt més intel·lectual que polític; amb totes les qualitats i tots els vicis de l'intel·lectual. En el fons, tant li feia que les coses anessin bé políticament: continuava afirmant unes coses que la pràctica desmentia cada dia. Ell deia que es podia fer la revolució, que les condicions revolucionàries existien a Espanya. És possible que existissin a Espanya, però en el context internacional estaven més aviat xafades i potser sí que es podia produir aquesta gran sorpresa universal de fer una revolució reeixida, enfront d'unes condicions capitalistes que s'anaven enfortint i d'una Rússia que volia sotmetre'ns i ofegar-ho tot. Nin creia en això i ho predicava i, en definitiva, no anava del tot errat, encara que és cert —penso— que s'havia de fer la revolució per a guanyar la guerra, com també pensaven els anarquistes. Només s'han guanyat les guerres populars i les revolucions quan han anat plegades, com la francesa o la Xina. I aquí possiblement es podia intentar, tot i

4 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

que estàvem condemnats a ser sotmesos. Fins que ens van esclafar i van assassinar en Nin».⁵

A banda d'en Nin, un altre líder hi comptava, i molt, a cal POUM; en Joaquim Maurín:

«Era un home extraordinàriament dotat per ensenyar la gent, per donar-los consciència que es trobaven en un cos polític, de pertànyer-hi. I va ser capaç de fer un partit veritablement important, no perquè fos molt gran, sinó perquè va ser capaç de resistir coses com la repressió estaliniana d'aquí, sense que la gent perdés la fe. A cada poble hi havia un grup de militants que creia que portàvem la justícia, la veritat, i que això havia de passar per uns esquemes leninistes, que en Maurín havia traduït a la seva manera personal. Jo el vaig conèixer a fons més tard, quan ell va sortir de la presó [...]. Després, parlant amb ell a Madrid, l'any 47, en Maurín fa una revisió molt ampla del seu pensament i reconeix que les coses no eren així com pensava, que l'estalinisme és bàsicament un sistema de persecució i revisa amb exigència el seu propi marxisme i el sistema capitalista. I es proclama socialista, vol ingressar al PSOE, però el que passa és que socialista del PSOE és molt difícil de ser-ho quan s'és català. El PSOE podia ser el vehicle, però els seus dirigents no responien ben bé al que ell volia i, finalment, li van tancar les portes».⁶

El cas és que, davant d'aquell clima de persecució, i gràcies a una confiança de gent d'ERC, en Pitu toca el dos, es posa a cobert a casa d'uns parents i marxa de mestre a Roses; s'inte-

5 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

6 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

gra a la CNT, atès que els poumistes foren foragitats de la UGT —llavors sota control del PSUC.

Però la seva lleva fou mobilitzada. Li demanaren per la seva ideologia, i va reconèixer que havia estat del POUM fins a la seva dissolució:

«A mi em mobilitzaren amb la meva lleva i amb altres companys de la meva edat de Figueres. Ja a Girona, em van interrogar de forma estranya al CRIM, que era el centre de mobilització. Em van preguntar a quin partit pertanyia i jo no vaig negar que havia estat al POUM fins que va ser dissolt. I llavors, em comptes d'enviar-me amb els altres meus companys al Batalló de Transmissió, que hi anaven ferroviaris i estudiants [...]. A mi i a altres ferroviaris de la CNT ens van agregar al batalló de treballadors, un batalló disciplinari, que era la XXVII Divisió, a la qual anomenaven la 'Bruja' i la manava el que després va ser amic meu, José del Barrio. Divisió comunista. I allà, a pic i pala, a construir fortificacions. En fi, tota la mala vida, la vida desagradable d'un batalló disciplinari [...]. Em retingueren a Santa Maria, que era on parava l'Estat Major de la divisió. Així es produïa la meva primera detenció, obra dels comunistes [...]. Allí, un hongarès que parlava bé el castellà, i que no sé qui seria, però que segurament representava un paper important dins la Divisió, m'interrogà sobre si el POUM era trotskista, si jo era feixista».⁷

Segons Pallach, la situació als primers anys de la República es caracteritzava per:

7 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

«Una Catalunya [...] que no diu prou clarament què vol en el pla peninsular, ni quina mena d'estat s'ha de bastir... i per un PSOE... pràcticament inexistent a Catalunya... que tampoc no sap clarament què fer en aquesta qüestió d'estructura política —en referència a l'estructuració autonòmica—, com en moltes d'altres [...]. Total: sis anys [...] provant de resoldre problemes sense aconseguir-ho; amb polaritzacions, doncs, devers solucions extremes, amb crisis i conflictes entre els homes que l'havien duta, amb una radicalització constant de les qüestions que restaven sense solució [...] i tot plegat en una Europa que té deu milions de parats, en plena crisi econòmica, i que cercarà en el rearmament i en el totalitarisme la sortida de les contradiccions interestatals [...]. Els homes de la república, en comptes de dirigir el vaixell en aquesta mar desfermada, el deixaren arrossegar sovint per la tempesta.⁸

8 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

FRANÇA

Socialista

«Ve la derrota i aleshores ens anem retirant amb la Divisió, fins que aquesta pràcticament no va existir més. Era una retirada a peu, vam pujar per la vora de Balaguer [...]. I a partir d'Olot, pràcticament, no va existir ni fins i tot Divisió; així que jo vaig anar seguint fins que, a l'altura de Figueres, vaig passar per casa, li vaig dir al meu pare que marxés perquè potser els feixistes el posarien a la presó —com així va succeir— [...]. El vaig deixar i vaig passar a França [...]. A França vaig anar a parar directament al camp de concentració que ens esperava, a Sant Llorenç de Cerdans... Hi havia un capità de gendarmeria i algun altre que ens preguntava, un per un: Franco o Negrín? Només ens feien aquesta pregunta».⁹

Per fi, i després de diverses gestions, en Pallach aconsegueix els papers i fa cap a Perpinyà:

«Vaig posar-me en contacte amb el Partit. Hi havia en Costa i Amic [...]. I allí em vaig topar amb les lluites internes del Partit, que ja començaven. Hi havia el plantejament socialista democràtic, que duia en Rovira, i el plantejament molt més radical, no pas trotskista, però sí leninista, si més no. El representarà el meu amic Solano. Jo

9 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

em vaig decantar de seguida pel plantejament socialista, bo i conservant encara la il·lusió d'un socialisme que, malgrat ésser indubtablement democràtic, pogués encara plantejar la revolució. Això va durar fins que es declarà la guerra mundial i, llavors, el primer que fan els francesos és retirar-nos els papers de residència. I potser amb una certa raó, perquè la mobilització dels francesos es produïa enmig d'una situació anormal: hi havia massa refugiats mascles en els pobles [...]. Va promulgar-se l'ordre d'internar tots els refugiats altra vegada en els camps... els francesos plantejaven com una condició sine quan non la nostra marxa. L'alcalde ens va avisar que ens havíem de presentar per anar al camp, en camions. Això era el setembre, a Bages. I en comptes de presentar-me, jo vaig marxar a Perpinyà, on vaig viure uns quants dies a casa d'uns amics, vaig demanar cèntims a casa, me'ls van enviar. Llavors, vaig anar cap a Montpeller, on sabia que hi havia una residència d'estudiants dins la Fundació Ramon Llull, muntada per la Generalitat per acollir-hi intel·lectuals i estudiants. Entre ells, hi havia gent important, com en Francesc Pujols, que vaig poder conèixer i amb qui vaig dinar tot sovint. Em vaig trobar amb el meu professor d'institut, en Deulofeu, que em va ensenyar molt més que l'àlgebra, perquè era un home molt sa. Després hi havia molts estudiants: en Picas, que s'acaba de morir, l'Heribert Barrera, en Vigo, que és una pèrdua molt forta, en Cirici... en fi, molta gent».¹⁰

Val a dir que en la gestació de la Fundació Ramon Llull, hi va jugar un rol capital Antoni Maria Sbert, fundador i alt càrrec d'Esquerra Republicana —i membre de la francmaçoneria com altres polí-

10 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

tics d'Esquerra com ara Lluís Companys, Josep Irla...— que mal-dava per constituir un organisme que facilités als intel·lectuals catalans exiliats la subsistència mínima —amb la creació d'algunes residències i l'encàrrec de llibres i articles— i de promoure l'edició en català de la *Revista de Catalunya*.¹¹

A l'exili, Pallach coneixerà una personalitat política d'una gran empenta i prestigi, en Josep Rovira:

«En Josep Rovira era un personatge d'un prestigi enorme. Ell havia fet el batalló de xoc de la XXIX Divisió; era un autèntic líder i un combatent. Quan el vaig conèixer personalment, ho vaig comprendre: resultava un home extraordinàriament simpàtic, que s'entenia amb la gent jove, que li agradava molt cantar. Va entrar un dia a la nostra cambra —quan dic nostra em refereixo a la que teníem amb en Bellsollell, que és l'autor d'aquest film sobre Casals [Pau], un noi intel·ligent i molt inquiet, al qual vaig conèixer allí, que es va fer del POUM i que seria un dels que van entrar a Catalunya per contribuir a la formació del Moviment Socialista de Catalunya— i ens va entusiasmar de seguida. Va venir-nos a proposar si volíem ajudar-lo en aquest servei que posava en peu en un moment en què no hi havia gaire resistència a França. Als anys 40 i 41, la Resistència la fèiem sobretot els refugiats catalans, i gairebé tots del BOC, i els qui no n'eren se'n feien. Hi havia una persona meravellosa, en Planagumà, que es va integrar a fons en aquesta Resistència. Va treballar-hi molta gent que encara és a l'exili: en Cortines, en Pomés».¹²

11 MASSOT, Josep. *Antoni Maria Sbert. 1901-1980*. Barcelona: Fundació Josep Irla, Biblioteca de l'Esquerra Nacional, 2008.

12 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

El fet és que la pensada roviriana va anar germinant. A l'interior va sorgir el Front de la Llibertat, i a França el Grup Martin, en contacte estret amb els anglesos i esdevingut Servei d'Evasió:

«La nostra habitació era una miqueta la bústia d'en Rovira. Ell hi venia algunes nits a discutir i ens va convèncer que la política que havíem de seguir llavors era la de suport total a les potències democràtiques, de participació en la guerra. A Catalunya, s'havia integrat des del primer dia al Front de la Llibertat, on hi havia gent com en Rafael Cerdà, enginyer agrònom que havia sortit de la presó, en Pere Pagès —o sigui Víctor Alba—, que havia muntat el Front, però en Rovira era el seu inspirador i els ajudava també econòmicament. Val la pena d'insistir en tot això, perquè es diu poc que la resistència va començar aquí molt aviat, l'any 1939, per la gent de la CNT, pel Front Nacional —en Cornudella hi era— i per nosaltres, la gent del Front de la Llibertat. També hi havia comunistes, però devien ser molt pocs. Ja havia començat la crisi del PSUC i anaven expulsant gent. Del Barrio ja havia tingut problemes i l'afer Comorera tot just s'iniciava, però ja era un problema seriós. Les dificultats internes eren grosses per a la gent del PSUC».¹³

Tornant a Josep Rovira, valent líder militar, home de confiança d'en Francesc Macià a Estat Català, dirigent màxim dels GABO —Grups d'Acció del Bloc Obrer i Camperol—, era un activista carismàtic, amb empenta i d'extracció obrera.

En Pallach, no cal dir-ho, coincideix amb el plantejament d'en Rovira sobre el futur del POUM. Més encara, accepta la proposta del líder i retorna, el 1942, i durant dos anys, a fer feina clandestina.

13 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

tina dins del país. Rovira sabia que, amb «Recasens», comptaria amb un trumfo important a l'interior —on eren majoritaris els més radicals— de cara a refundar el partit en una cosa nova, més àmplia, pràctica, útil i socialista. Els butlletins i la reorganització dels quadres del POUM en foren les seves comeses més importants.

Passa, però, que després d'assistir a una decisiva conferència francesa del partit, Pallach retorna al país i és detingut a Sant Adrià de Besòs quan informava a la militància sobre el nou enfocament socialista.

Detingut, torturat a la prefectura superior de policia de Barcelona, és dut a la presó de Figueres i després a la de Girona i, finalment, a la de Salt, on aviat fa les funcions d'auxiliar de mestre i bibliotecari, i d'on s'evadirà —després de romandre-hi 14 mesos— deixant la Guàrdia Civil que custodiava el penal amb un pam de nas.

«Pallach Carolá, José; hijo de Miguel y de Carolina, natural de Figueras, Licenciado en Filosofía y Letras, de 25 años, de 1,60 metros de estatura, moreno [...] procesado en sumarísimo ordinario número 33.832, por el delito de paso clandestino de fronteras, actuación en época marxista y actividades clandestinas en Barcelona, y que el día 14 [...] se fugó [...] vistiendo traje de pana, negro [...]. Gerona, 7 de marzo de 1946. Gabriel Campins».¹⁴

Mentrestant, i al llarg d'aquest temps, el projecte socialista de Josep Rovira anava fent el seu fet bo i engrossint la parròquia de partidaris. Val a dir que la creació d'un moviment socialista català podia ocupar l'espai deixat per l'exhauriment del projecte revolu-

14 Dades facilitades a l'autor per l'historiador gironí Josep Clara.

cionari poumista i per la desunificació progressiva i la comunistització del PSUC.

L'acte de constitució del Moviment Socialista de Catalunya (MSC) té lloc a Tolosa de Llenguadoc. Pallach mateix, en una proposta de resolució aprovada afirmà que:

«la nostra voluntat d'entesa amb el socialisme peninsular deu ésser, sempre que hi hagi ocasió, clarament expressada, sense desaprofitar una sola ocasió per afirmar-la».¹⁵

Parlem clar, i de bon principi, no fos cas que algú volgués imaginar allò que no és: Pallach no va ser mai independentista. Ni de jovecell. Ni de gran. No hi ha cap paper. Cap document. Cap intervenció. Cap testimoni que ho avali. Això sí, enraonava d'assolir el màxim d'autogovern i veia Espanya, i amb ella Catalunya, articulades federalment. I a més, concebia una relació estable i permanent entre el socialisme català i el socialisme espanyol.

Cal dir que Josep Pallach, amb 25 anys, farà part del primer consell directiu de l'MSC, constituït a les acaballes de 1945.

No gaire temps després, en 1948, en carta adreçada al seu amic i dirigent poumista Víctor Alba, Pallach li diu:

«Per quan posin la monarquia a Espanya haurem d'estar a punt per ser el primer partit de Catalunya».¹⁶

15 MOLAS, Isidre: «El Moviment Socialista de Catalunya, entre el front orgànic i l'estructura de partit». Barcelona: Fundació Rafael Campalans, *Papers de la Fundació* núm.19, 1990.

16 Carta, de 2 de gener de 1947, facilitada a l'autor per Víctor Alba.

El d'en Pallach fou, doncs, un lent aprenentatge i ascens. Al costat d'en Rovira i d'en Serra i Moret, disponible i fent-se necessari. Al lloc que calia. Quan convingués. Fent política tothora.

Val a dir que la de Serra i Moret fou la personalitat més destacada provinent de la Unió Socialista de Catalunya que s'integrà al nou MSC, i amb ell una corrua d'exiliats de països europeus, amb pes important a França i Amèrica Llatina. Serra havia constituït, un cop marxà del PSUC, el Partit Socialista Català, i abans n'havia conformat el Moviment Social d'Emancipació Catalana-MSEC, tots plegats, doncs, acordaren confluïr en l'MSC l'octubre de 1945. Dos anys més tard, el dirigent socialdemòcrata, *alma mater* del PS català, s'incorporà al consell directiu del Moviment Socialista de Catalunya.

En qualsevol cas, Pallach va acabar fent pinya amb en Serra i Moret —perquè hi coincidien políticament, perquè feia el que el gironí creia que s'havia de fer aleshores, per la seva brillantor intel·lectual, perquè hi tenia més ascendent Pallach sobre ell que no pas sobre en Rovira... per tot una mica. El cert és que s'hi forjà una estable aliança política entre ambdós homes.

PSUC

Així tenim que, mentre el camp socialista es renova, creix i s'estructura, el PSUC viu una de les crisis més dures.

Efectivament, amb l'estalinització del partit, la derrota després de la guerra i la revolució, el PSUC es desunifica; els sectors més temperats políticament, els socialistes, comencen a tocar el dos bé sigui col·lectivament o individual.

Alhora, la direcció del PCE, que controla les finances també del PSUC i el pas fronterer pels Pirineus, tracta de lligar curt el «germà» català.

Un dels problemes principals, Santiago Carrillo n'havia pres bona nota, era la personalitat política, el gruix, el caràcter eminentment fort i autònom d'en Joan Comorera —antic socialista a l'Argentina, líder de la Unió Socialista a Catalunya..., i primer secretari general del partit fundat a les primeries de la guerra.

Era clar per a tothom que Comorera manava, i molt, i que volia seguir manant a can PSUC. A banda d'això, el polític cerverí coneixia les maniobres del Partit Comunista d'Espanya per acotar i fer minvar l'autonomia del PSUC. De manera que el secretari comunista inicia un procés d'enfortiment autònom i adopta unes posicions polítiques més nacional catalanes.

Els fets disparen totes les alarmes al PCE. El partit espanyol mou fils i troba una majoria, dins la direcció psuquera, disposada a parar els peus al secretari català. En Josep Serradell «Roman», secretari d'organització i número 2 del PSUC n'és peça clau en tot l'entramat.¹⁷

S'inicia, doncs, una batalla interna que deixa en minoria Comorera. El secretari general serà destituït i foragitat, per via disciplinària, del PSUC. El seu substitut, el sabadellenc Josep Moix, un home gris i, sobretot, obediència, de molta alçada física —vora els dos metres— n'ofereix totes les garanties exigides i exigibles per

17 MEROÑO I CADENA, Pere. *'Roman', l'home que va organitzar el PSUC*. Barcelona: DeBarris-Fundació Pere Ardiaca, 2005

qui talla el bacallà al PCE i, per tant, i ara també, al PSUC. Problema, doncs, resolt.

Es pot dir que el fet no n'afebleix, especialment, el partit, per bé que fa palès els flabiols que hi sonen en termes polítics, ideològics i orgànics.

Montgeron

Diguem-ho clar: si bé políticament en Pallach no va pas innovar, va, en tot cas, i no és pas poc, normalitzar i ajudar a fer hegemònica l'opció socialista a casa nostra, en el camp educatiu si que podem afirmar que hi va aportar coses noves i diferents.

Pallach, militant i dirigent de l'MSC, ha de fer bullir l'olla, és per això que a París fa compatible la tasca política amb la de professor d'espanyol a l'Escola de Periodisme, alhora que es diploma a la Universitat de la Sorbona en Pedagogia i Psicologia. L'ensenyament, però, no és simplement el modus vivendi, no, per ell esdevé una passió. Una feina a la que s'hi aboca totalment. Una «vocació», que en deien abans.

Més tard, donarà classes a les ciutats de Reims i de Blois, fins que el 1950 va a parar a Montgeron, en un institut creat per un home important de la pedagogia francesa, l'alsacià Alfred Weiler, amb qui treballarà i conrearà una fonda amistat.

Pallach, per cert, no feia pas gaire que s'havia maridat amb Teresa Juvé, madrilenya de pare català i mare castellana, exmilitant de les Joventuts Socialistes, educada a la Institución Libre de Enseñanza, i llicenciada en Lletres Modernes i en Lletres His-

pàniques i també mestra. Del matrimoni en nasqué un sol fill, l'Antònia, catedràtica d'Hispaniques a la Universitat de Tolosa de Llenguadoc.

Amb l'estipendi dels dos, però, no tot són pas flors i violes. Hi arriben justet, justet, a final de mes:

«Bé, nosaltres vam viure sempre del sou, i vivint del sou no es tenen mai diners, ni per comprar un pis. En tot cas, pots endeutar-te per trenta anys per aconseguir-lo, però a nosaltres cada any ens renovaven el contracte, perquè no érem francesos... La meva dona treballava de bon matí i s'havia de llevar per portar la nena a uns altres que la guardessin. En fi, era un desastre aquella vida».¹⁸

Dins dels «músics», com alguns anomenaran l'MSC, les coses basculen. Un nou eix de poder es fa hegemònic: el capitanejat pel tàndem Pallach-Serra i Moret. Rovira resta en minoria i perd gradualment el control del partit.

Entre Pallach i el seu mentor Rovira, passen coses. N'és una prova el to de la vídua, Maria Manonelles, en una conversa que vàrem mantenir:

«El problema d'en Pallach és que tenia massa pressa.. feia fer allò que volia a en Serra.. cada dia en Rovira es despertava exclamant 'quina n'haurà inventat avui!' —tot referint-se al permanent moviment de l'esfèric d'en Pallach».

18 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

Segons Manonelles, en Rovira s'hi oposa permanentment, confegeix documents, fa ús de la paraula als plenis... La vídua de Rovira fa constar, també, un breu i punyent retret de Pallach a l'antic líder:

«Josep, tu no acceptes ser el pare de l'MSC i que el fill se't rebel·li».¹⁹

1951. Any important. La COMISCO acorda a Frankfurt convertir-se en Internacional Socialista. Trenta-quatre partits de trenta-quatre països hi són representats. Presideix l'encontre el líder del Labour Party, Morgan Phillips. No cal dir que l'MSC hi fa un truc en cerca de reconeixement. La nova Internacional, però, només accepta un partit per Estat, i a Espanya ja tenen el PSOE; porta barrada, doncs.

Generalitat

Josep Irla, d'Esquerra Republicana, empordanès i francmaçó, ex-president del Parlament i president de la Generalitat en funcions, acorda deixar via lliure cap a la presidència a Josep Tarradellas. La qüestió és que tot resti a casa.

Pallach, però, té un altre candidat. De casa seva, justament: en Manuel Serra i Moret.

Malgrat que Serra assumeix la presidència en funcions de la Generalitat quan dimiteix Josep Irla, hom té coneixement de tota

19 De la conversa de l'autor amb la dona de Josep Rovira.

una corrua de decrets del president sortint: alguns d'ells designen Tarradellas com a conseller en cap al qual li són delegades funcions econòmiques.

Més encara: després d'uns quants moviments tàctics ràpids i letals, Tarradellas es fa nomenar nou president. No cal dir que el nou titular de la Generalitat ha pres bona nota de la «gosadia» pallaquiàna i de la seva inequívoca vocació de domini i poder. La desconfiança i vigilància mútues, durarà, d'ençà d'aleshores, anys i panys.

SPD

A Bad Godesberg, el Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD), diu adéu al marxisme. Pren comiat de la seva antiga i proclamada voluntat de transformació socialista de la societat. Alhora, accepta l'economia de mercat.

La decisió del nou SPD té gran importància, atès que l'alemany és el partit guia del camp socialista i és, per tant, al socialisme allò que el Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS) representava pel comunisme; far i guia, comptat i debatut.

Val a dir que, com és natural, l'SPD representava per en Pallach una referència principal. Al capdavant era el pare de la socialdemocràcia, el partit més vell i més gran.

Israel

El nostre home és un cas gairebé únic en l'esquerra catalana: ha estat l'únic líder, fins fa poc, que ha expressat de forma clara i

inequívoca la seva simpatia per Israel i pel seu dret a tenir i conservar un Estat propi.

De fet, i històricament, Pallach va ajudar, durant els anys 40, a la xarxa Martin a passar la frontera a ciutadans hebreus, i va conrear l'amistat amb Max Diamant, persona propera al POUM i jueu.

Així mateix, va mantenir relacions estables i fluïdes amb dirigents del Partit Laborista israelià. Sense anar més lluny, el número de juny de 1967 de l'òrgan de premsa de l'MSC, *Endavant* —controlat i dirigit estretament per Pallach— manifestava en un article, molt possiblement redactat pel propi líder socialdemòcrata, sota el títol d'«Israel, democràcia socialista»:

«Israel té dret a existir. Aquest poble que sembla destinat al sacrifici té dret a una existència nacional que hauria d'ésser fraternal amb els veïns. Una afirmació: l'Israel dels Kibutz, de l'Histadrut, de les grans empreses socialitzades, de la conquesta del desert, és un dels elements capaços de transformar les estructures i les mentalitats de l'Orient Mitjà. I una hipòtesi: no és per això, precisament, que els dictadors àrabs drecen els seus pobles contra els «jueus» cercant fer-los oblidar la pròpia misèria i el propi retard?».

També, i en un altre article titulat «La guerra a Israel», a idèntica publicació (*Endavant*), l'MSC emet una declaració del seu comitè executiu on s'expressa la seva solidaritat amb els partits MAPAI i MAPAM —antecedents del Partit Laborista— i la central sindical Histadrut.

Fet i fet, les coses es poden dir més altes, però no pas més clares.

MSC/MSC

Les circumstàncies de la postguerra i la dictadura, faran que l'MSC, com altres partits, visqui una clara diferenciació entre l'organització clandestina de l'interior i el funcionament normalitzat a l'exterior i en països democràtics com ara França.

El fet donarà lloc a desenvolupaments i sensibilitats asimètriques i, en el cas dels socialistes, a greus dissensions. L'MSC de l'interior era una formació creixentment arrelada, singularment a la universitat i en sectors professionals i comarcals, comandada pel tàndem format per Joan Reventós i Raimon Obiols.

El grup de l'exterior era integrat per vells militants que visqueren la Guerra i la Revolució, antigament pertanyents al PSUC, alguns al POUM, els altres a la CNT... Amb una sensibilitat distant i contrària als comunistes, moderats en el camp polític i econòmic i, per entendre'ns, més socialdemòcrates que socialistes.

Per en Josep Pallach, la disjuntiva era clara i neta:

«O ésser en una o altra forma un satèl·lit del PC, esperant la seva problemàtica evolució [...] o bé ésser l'animador d'un gran reagrupament orgànic d'esquerra, democràtic, laic i socialista».²⁰

Més encara, i esplaiant-se una mica més:

«Això va anar en funció d'uns plantejaments que situaven l'MSC com un partit que volia entrar en la Internacional Socialista, així ho vam demanar diverses vegades. Ens declaràvem democràtics, a la

20 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

manera socialista europea, i que a Catalunya refusava un pacte permanent amb els comunistes. Aquesta voluntat, i la de portar-hi gent de l'esquerra [...] amb uns plantejaments no dogmàtics, refusant el marxisme com un dogma. Però hi va haver un grup que va posar damunt la taula [...] la necessitat d'aliança amb els comunistes [...]. Nosaltres pensàvem que no s'havia de fer, almenys com a aliança privilegiada. D'aquí va venir la crisi. Els companys que tiraven pel marxisme van fer que al diari que fèiem aquí hi possessin la falç i el martell. Això va portar a una divisió de fons».²¹

Resultat. Conseqüència: el partit es trenca. Pallach queda en minoria i deixa de ser el rei de la situació. El líder esdevé marginal i mor políticament.

Mentrestant, Pallach segueix viatjant i assistint a congressos de partits germans a Anglaterra, Bèlgica, Alemanya, Itàlia, Portugal. I estreny, particularment, lligams amb el gran SPD. L'home-contacte és en Hans Matthöfer, procedent dels rengles del sindicalisme, de la totpoderosa IG Metall, diputat, ministre, membre de la direcció, estiuellant perpetu a Lloret de Mar, amb ple domini del castellà, i amic i admirador d'en Pallach. Era tant el vincle que alguns companys de l'SPD qualificaven Matthöfer com el «diputat per Barcelona».

Bé, i tornant a la ruptura socialista, Pallach, derrotat i contra les cordes, es veu obligat a començar de zero. I pren dues iniciatives: fixa com a fita, a curt termini, el retorn a Catalunya; crea un petit i àgil aparell polític per eixamplar i renovar les seves bases polítiques: el Secretariat d'Orientació per a la Democràcia Social Ca-

21 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

talana. Pallach, doncs, abandona el nom d'MSC i passa el rasclat tot agrumollant gent, a títol individual, d'Esquerra Republicana de Catalunya, Front Nacional de Catalunya, Confederació Nacional del Treball, Estat Català...

La iniciativa, però, no sorprèn ningú; tot gat i fura sabia que Pallach no es quedaria de braços plegats i condemnat a una jubilació política definitiva.

Pallach, doncs, ve el 1967, hi torna el 1968, i s'instal·la definitivament aquí el 1970.

PALAFRUGELL/BARCELONA

Escola

En tornar-hi, el polític ha d'assegurar-se les garrofes i és contractat com a professor no numerari a l'Institut i al Col·legi Universitari de Girona. I dona classes d'introducció a les Ciències de l'Educació —història, psicologia.

Fa de professor de Pedagogia i cap del departament de Psicologia i Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'equip integrat per Francesc Noy, Jaume Sarramona, Lluís Tarín, Adalberto Ferrández i Lluïsa Fabra que conforma, també, la plantilla de la nouada Escola de Mestres on hi són Marta Mata i Maria Rúbies. El primer claustre de l'Escola era format per Josep Pallach, Octavi Fullat, Gentil Puig, Joan Palou, Josep Tarín, Maria Pla, Rosa Gratacòs... i més tard s'hi incorporen Pilar Benejam, Teresa Eulàlia Calzada —exBandera Roja i dona de Jordi Solé Tura—, Teresa Jiménez.

Infantat per Francesc Noy i Josep Grifoll i amb un equip amb Octavi Fullat, Maria Rúbies, Josep Laporte... Josep Pallach pren part en el nou Institut de Ciències de l'Educació-ICE.

Pallach crea, a la Universitat Autònoma de Barcelona, el departament de Ciències de l'Educació. On farà de professor d'Histò-

ria de l'Educació i Sociologia de l'Educació. També esdevindrà director adjunt de l'Escola de Mestres.

I, experiència pedagògica de primera, esdevé professor d'espanyol a l'institut pilot Joanot Martorell d'Esplugues de Llobregat. Una ben bonica experiència per implantar el Curs d'Orientació Universitària, que sols es feia a Esplugues de Llobregat i en un altre centre a Espanya. La iniciativa d'Esplugues era impulsada per l'Institut de Ciències de l'Educació sota el guiatge d'en Francesc Noy, i amb un equip de mestres constituït per: José García López, Carmina Pleyán, García Borrón, Berta Gutiérrez, Teresa Juvé, Josep Pallach...

Es tractava, per dir-ho pla, de fer en el batxillerat un nou tipus d'ensenyament que prepari el futur (amb un ambient radicalment tolerant, liberal, un projecte educatiu consistent, científic, nou). L'experiència era seguida i observada, de molt a prop, per les autoritats acadèmiques del feixisme espanyol governant.

Com s'ha vist, Pallach, sempre incansable, desenvoluparà, en diferents moments, i de forma bé exclusiva o simultània, una corrua de feines en el camp educatiu. Això sí —no ho perdéssim de cap manera de vista—, i malgrat tot, continuarà molt intensament lligat a la política; la passió de la seva vida. I aprofitarà tot el temps que li quedava lliure, dies feiners i festius, tant se val, a qualsevol hora; perquè Pallach no podia, no sabia, no volia aturar-se. Era el cuc de la política. Només la mort li'n podia privar.

Cal dir que, com a mestre, en Pallach fou un de molt carismàtic. Li abellia i agradava el cos a cos amb l'alumne —mai no va voler estalviar-se una qualsevol discussió amb l'esquerra més radical,

davant d'aquells que l'acusaven de ser la «dreta», qualificatiu que li dibuixava al rostre un càlid i paternal somriure.

Més encara, durant vagues i mobilitzacions, el líder socialdemòcrata no se n'estava pas de palesar el seu punt de vista contrari, crític, si era el cas —que ho era tot sovint. La seva presència i participació en assemblees nodrides d'assistents era tot un espectacle, amb monumentals, antològiques xiulades i escridassades que ell, encaixador com era, assumia amb tota calma i parsimònia. Pallach *dixit*:

«Qui no s'ha d'enfrontar algun cop amb els seus alumnes no pot ésser un bon professor».

En ocasions, i després que el gros d'una qualsevol assemblea el xiulés sorollosament, Pallach seguia tranquil fins a acabar el seu discurs per marxar xino-xano, amb una estranya seguretat, com si la impopularitat li rellisqués. No era pas un home que es posés nerviós fàcilment i tenia una gran capacitat d'encaixar cops; resultava inassequible a la derrota.

Una colla d'alumnes, més tard docents alguns, en fan un retrat càlid i tendre, en un moment que era arromangat i amb vestit de feina de mestre:

«Aula 3, al fons del corredor, a mà esquerra, després de la sala gran. Ja hi som [...]. Entra el professor, bossa a la mà, jersei marró de coll alt, pantalons foscos. Ni molt alt ni molt baix, normal, passaria desapercebut en un grup [...]. S'acosta a la taula, on deixa la cartera negra. En treu alguns papers, es posa les ulleres i s'acosta als alumnes que comencen a callar. La primera filera buida [...], ell

ho aprofita per posar el peu damunt la cadira, es puja les ulleres sobre el front, com els antics aviadors, ens mira [...] diu 'algú de vostès sabria explicar-me que entén per educació?'».²²

Val a dir que durant els tres primers anys d'estada a Catalunya, Josep Pallach fa la seva tesi doctoral, enllestida en 1974, amb el treball que du per títol: «Els mestres públics de Girona i la renovació pedagògica de Catalunya». Tesi que defensarà el 20 de setembre davant d'un tribunal presidit pel professor i franquista recalitrant Federico Udina Martorell i pel qual obtindrà la qualificació d'excel·lent 'cum laude'.

PSOE

A les acaballes dels anys 60, l'SPD arriba al poder a l'Alemanya Federal. Els anys llargs i densos, inacabables, d'en Konrad Adenauer, el canceller de ferro, han finiquitat. Willy Brandt, antic combatent en la Guerra i Revolució de 1936-1939, i pròxim al POUM, n'esdevé nou canceller.

Als alemanys, per aquells anys, els amoinava la situació del socialisme espanyol: amb la direcció exterior dominant el partit des de Tolosa de Llenguadoc, el valencià nascut a la Marina Baixa i francmaçó Rodolf Llopis, i sense trobar el desllorigador que el duqués a una més gran incidència mitjançant nous rostres i noves polítiques. En aquest context, a gent com Hans Matthöfer li semblava plausible que una persona adient per liderar el nou PSOE

22 Ros, Marta i MARQUÈS, Salomó. Del pròleg a *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya*. Barcelona: Edicions CEAC, 1978.

podia ser el gironí Josep Pallach.²³ Altres veus hi han anat més enllà i han dit que els alemanys li oferiren la possibilitat de triar entre el liderat del socialisme espanyol i el català.²⁴

Finalment, un equip encapçalat per «Isidoro» —nom de guerra de Felipe González—, amb el permís del líder de la UGT, el basc Nicolás Redondo, el candidat amb més consens i que tot retirant-se va proposar Felipe, va aconseguir d'imposar-se a la direcció històrica del PSOE a l'exili, en el congrés celebrat a Suresnes, a prop de París, en 1974, i engegar una viva i molt transcendent renovació del llavors arcaic i ultraminoritari Partido Socialista Obrero Español.

Per aquests anys, d'altra banda, tindrà lloc un esdeveniment internacional de gran volada: el cop militar contra el govern presidit pel socialista Salvador Allende, a Xile. D'aquí en va néixer una interessant reflexió del secretari general del Partit Comunista Italiano, Enrico Berlinguer. En Josep Pallach, però, no va voler estar-se de dir-hi la seva:

«Conté un seguit de lliçons que han de permetre no caure en els errors que, al final, provocaren el fracàs d'aquell magnífic esforç».²⁵

Les reformes socials, per ser plausibles, han de ser volgudes per una àmplia i heterogènia constel·lació i aplec d'esforços:

«Aquesta majoria, quan es toquen estructures socials i econòmiques, no s'expressa en el clàssic 51%, sinó que ha d'anar més en-

23 De la conversa amb Amadeu Cuito.

24 De la conversa amb Heribert Barrera.

25 PALLACH I CAROLÀ, Josep. *La democràcia per a fer què?*. Barcelona: Nova Terra, 1975.

llà d'aquesta xifra. Altrament, pot facilitar-se, amb la millor intenció, l'isolament de la classe obrera, la seva separació de les classes mitjanes (que també són classes treballadores) i afavorir així la reacció o el cop d'estat militar. I és que, quan l'acció transformadora no té una forta majoria popular o l'ha perduda, cal saber sotmetre de nou la qüestió al sufragi universal i retirar-se del govern, per tornar-hi més tard, quan es reguanyen les eleccions. Insistir en mantenir-se pot fer el joc a la reacció».²⁶

Reagrupament

El 1974 és any de convergències i reagrupaments, de sumes transcendents i transcendentals. L'MSC de l'interior havia reeixit en la construcció d'un partit amb certa implantació, hegemònic ideològicament i política en el camp socialista. Aquest any, hi fan un nou salt tot creant Convergència Socialista de Catalunya (CSC), un seriós i també reeixit intent d'eixamplar fronteres i guanyar noves voluntats.

L'antic banquer Jordi Pujol, malda per fer el pas entre el «fer país» i el «fer política» tot bastint una eina apta per assolir el poder a la primera de canvi. Pujol, un híbrid polític i ideològic enormement dúctil i polièdric, llança l'ham en totes direccions: lliberals, democristians, cristians i també socialdemòcrates i, per què no, socialistes.

Dins dels vectors cristians i socialdemòcrata, Pujol es troba, però, amb un altre pes pesant, i competidor: en Josep Pallach. Qui, justament, li pren una peça capital, a través dels noms de Joaquim Ferrer i Fèlix Martí i del grup que representaven, en el delit

26 PALLACH I CAROLÀ, Josep. *La democràcia per a fer què?*. Barcelona: Nova Terra, 1975.

per articular noves i atractives expressions polítiques ajustades a l'hora europea i catalana.

Efectivament, el de Figueres sintonitzà amb un estol de persones procedents de comunitats cristianes de base, l'escoltisme, l'Acció Catòlica Obrera, la Joventut Obrera Catòlica... la major part dels quals pivotava a l'entorn del Centre d'Estudis Francesc Eiximenis.

El cas és que fruit de l'entesa entre en Pallach i aquest grup, es convoca a Montserrat una Conferència de Socialistes Demòcrates Catalans que en el segon punt de l'ordre del dia acorda esdevenir Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya (RSDC). El nou partit del ressuscitat per a la política Josep Pallach.

En la creació d'aquest col·lectiu s'hi singularitzen quatre grups:

- L'antic MSC de Pallach derrotat per la gent de l'interior, ara en plena Convergència Socialista, amb noms com ara Josep Buiria, Edmon Vallès, Rodolf Guerra, Joan Tàpia, Amadeu Cuito;
- El grup de Socialistes Demòcrates Catalans, d'inspiració cristiana, amb Joaquim Ferrer, Jaume Curbet, Enric Nosàs, Rosa Domènech —convé afegir que varen prendre part en les reunions d'aquest grup Daniel Font, Josep Maria Cullell, Jordi Porta, els quals es retiraren posteriorment;
- El Bloc Popular de les Terres de Lleida, liderat per Joaquim Arana, i amb Ximenis, Lladonosa, Auqué, amb nuclis locals i sindicalistes pagesos;

—I, finalment, la hivernada Esquerra Republicana de Catalunya; ep!, sector d'Heribert Barrera —atès que el d'en Josep Andreu Abelló hi dissentia i acabà confluint en el nou PSC de Reventós i Obiols—, amb en Víctor Hurtado, Albert Alay.

Apuntar per últim que, com és lògic, no tothom al nou partit provenia dels quatre àmbits suara esmentats. Trobem doncs, no arrengrats, a persones del pes d'Armand Carabén, Francesc Martí i Jusmet, Eduard Moreno i al fundador i líder del sindicalisme nacionalista català —la Solidaritat d'Obrers Cristians de Catalunya, primer, i després Solidaritat d'Obrers de Catalunya— Xavier Casassas.

El fet és, però, que per fi Josep Pallach tenia una nova eina política. Un estri que, a les primeries de 1976, comptava amb implantació en una vintena de municipis, destacant especialment Arbeca i Sant Cugat del Vallès. En militants, les comarques barcelonines i gironines tenen un semblant nombre d'afiliats. Les de Tarragona segueixen sent el seu gran taló d'Aquilles. Total de membres: unes sis centenes. Retrat sociològic: un partit de professionals, empleats i pagesos. Millor dit, un embrió de partit.

De la 2a Conferència del Reagrupament, en surt una presidència col·legiada que formen Josep Pallach, Josep Verde i Aldea i Heribert Barrera. I s'aprova una resolució que acorda anar cap a la formació d'un gran partit socialista de Catalunya en coordinació amb els socialistes de la resta de l'Estat.

Tres eren les idees força de la nova formació política: llibertat, socialisme i Catalunya.

El model de socialisme, per si encara no n'ha quedat clar, era el dels partits integrats en la Internacional Socialista. Partits que:

«volen anar al socialisme salvaguardant i reforçant les llibertats i la democràcia, [...] la socialització dels mitjans de producció, l'estatització són mitjans però no la finalitat [...]. Desconfiem de l'estatisme i quan cerquem fórmules de propietat col·lectiva, no és l'estatal la que seguirem: la cooperativa, la municipal, la sindical, ens semblen d'antuvi més nostres [...]. La nacionalitat és una dimensió fonamental de la persona humana».²⁷

Pallach afirmà que no n'eren pas, de separatistes, sinó partidaris de:

«llaços federatius amb altres pobles de la península si així era decidit democràticament pel poble».²⁸

Val a dir que, en relació a la dictadura i el futur, en Josep Pallach sustentava la tesi que:

«No serà el canvi polític i institucional el que farà possible la democratització sinó, al contrari, és la lluita per la democratització la que ha de fer possible els canvis polítics i institucionals».²⁹

27 RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

28 RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

29 PALLACH, Josep. Article a la revista *Mirador*, número 2-3. París: Editor, Amadeu Cuito, 1966.

També en surt, d'aquesta 2a conferència, un partit tarradellista defensor, a peu i a cavall, de la legitimitat del president exiliat i del seu retorn i operativitat plena al front de la màxima institució catalana d'autogovern.

Un Tarradellas que, com ja ha estat dit, se les va tenir amb en Pallach quan el segon va intentar imposar com a titular de la Generalitat al socialdemòcrata i company de partit Manuel Serra i Moret.

En quant al que opinava Tarradellas sobre Pallach, el president afirma:

«Personalment, amb Pallach havia mantingut diferències profundes. En un determinat moment m'havia fet la guerra oberta. Era un temperament polític amb l'instint d'imposar-se, de guanyar».³⁰

Socialdemòcrata

La posada de llarg d'aquest projecte li fou servit en safata a en Pallach mitjançant el cicle de conferències titulada «Les terceres vies a Europa», organitzades a la seu del Col·legi d'Advocats de Barcelona, en ple barri de l'Eixample, per l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona.

En les jornades varen prendre part, l'abril de 1975, Anton Cañellas —per UDC—, Josep Solé Barberà —pel PSUC—, Josep Pallach —pel RSDC—, Joan Reventós —per CSC— i Jordi Pujol —per CDC.

30 TARRADELLAS, Josep. *Ja sóc aquí. Record d'un retorn*, 4a edició. Barcelona: Editorial Planeta, 1990.

«El socialisme democràtic a Europa» fou el títol escollit per a la intervenció de Pallach.

Pallach caracteritzà aquests partits com de base popular però no pas exclusivament de caràcter obrer, amb un lligam estable amb el moviment sindical. El líder subratllà com n'eren d'importants les llibertats, que mai no podien pas ser abandonades, en el procés de construcció del socialisme. I hi dedicà uns mots de record al president txecoslovac, primer secretari del Partit Comunista i líder de la «Primavera de Praga», Alexander Dubcek.

Refusà, el polític figuerenc, que els partits socialistes haguessin de ser exclusivament marxistes en el terreny ideològic i blasmà el dogmatisme. I va reivindicar les arrels llibertàries, autogestionàries i antiestatalistes del moviment obrer català.

Parlant de política econòmica, Pallach expressà la seva desconfiança vers la estatalització absoluta i total, a l'ensems que condemnava el liberalisme en el camp econòmic. Afirmà la via reformista com l'únic camí per construir el socialisme, alhora que vindicava el model suec d'avenç ara un pas ara un altre. I posà com a exemple el sistema de gestió de les empreses entre treballadors i empresaris.

Quant a l'ensenyament, el líder del RSDC proclamà la necessitat d'unir el treball productiu i l'ensenyament superior.

En la conferència pronunciada per Joan Reventós, el líder de CSC dedicà dures paraules contra la socialdemocràcia, bo i qualificant-la de procés de degradació del socialisme. I distingí entre el socialisme autèntic, que ell afirmava representar, i la socialdemocràcia.

CCC

El febrer de 1976 apareix en la premsa la notícia de la creació del Consell Català d'Ensenyament (CCC), amb una gestora i un manifest públic (entre les signatures consignem les de Josep Pallach, Jordi Pujol, Miquel Coll Alentorn, Joan Triadú...).

El Consell partia de la base que, a parer seu, l'Associació de Mestres Rosa Sensat —amb clara hegemonia del PSUC i menys pes del PSC de Reventós— havia perdut de vista les coses bàsiques.

Val a dir que la iniciativa va gestar-se des del departament dirigit per Pallach a la UAB. Sobre tot plegat, el líder socialdemòcrata va dir:

«Aquestes polèmiques ja són bones, perquè han situat un problema que és important tenir-lo al damunt: l'escola nacional és una qüestió capital a Catalunya i a tot Espanya i els qui som partidaris de l'escola pública hem de tenir molt present que aquesta ha de ser respectuosa amb el nen. Amb els pares també, és clar, però essencialment amb els nens. Ha d'ésser una escola laica, però que respecti la consciència del nen. I això només es pot aconseguir si hi ha un cert pluralisme dins l'escola... Llavors, per aconseguir aquesta llibertat, és imprescindible que hi hagi la participació dels diferents corrents d'educació i que es posin com a exigència respectar-se els uns als altres».

Hi hagué, doncs, una forta confrontació entre el Consell Català de l'Ensenyament i l'Associació de Mestres Rosa Sensat:

«[...] Enfrontament —diu Pallach— que no té sentit. El que passa és que en aquesta Escola de Mestres que fa Rosa Sensat, i que

ha realitzat una tasca importantíssima en el terreny de la didàctica —com ensenyar les matemàtiques noves o el dibuix i la pintura als nens— i de la formació dels mestres, des de fa set o vuit anys ja només s'hi parla del moviment obrer a Catalunya, de les lluites socials o d'un plantejament filosòfic de l'educació, sota un prisma marxista-leninista. Aquests cursos, que són d'un interès evident, només tenen, però, aquesta línia, i és això el que nosaltres qüestionem: no es poden formar els mestres només sota una concepció marxista. Està bé que ho facin, però unes altres concepcions han de ser llibertàries, o cristianes, o liberals, o democràtiques».

PSC

«En la reunió del Consell Polític celebrada ahir nit a les 21 hores amb caràcter extraordinari, s'ha informat àmpliament sobre la dimissió d'Heribert Barrera com a president de l'RSDC... al mateix temps, i donades les noves circumstàncies polítiques, s'ha acordat que el Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya canviï de nom, des d'ara s'anomenarà Partit Socialista de Catalunya, PSC».

És 20 de maig de 1976. Francesc Martí Jusmet, futur primer president democràtic de la Diputació de Barcelona i també primer Delegat del Govern a Catalunya, llavors un dels principals joves ajudants de Pallach, va dir que el líder va tirar endavant el canvi amb una intervenció molt mesurada i preparada, a la gallega, sospesant cada mot i cada inflexió de veu i cada silenci, administrant les pauses, i donant les raons als uns i als altres. Martí Jusmet era director de l'òrgan de premsa del partit, *El Poble Català*.

Havia esclatat una veritable bomba política: era clar que Pallach, amb aquest gest, i sent minoritari en comparança amb el PSC

de Reventós i la Federació Catalana del PSOE, volia afirmar, alt i clar, que aspirava a regnar sobre tot l'espai socialista —des de la dreta socialdemòcrata fins al socialisme més radical. Pallach, a més, no s'estava d'afirmar:

«Estarem oberts a tots els socialistes que vulguin entrar, l'únic que demano és que certs líders d'aquests no ho facin pas, perquè ens passariem tot el dia parlant de foteses i no podríem fer política que és, al capdavant, del que es tracta» (De la conversa de l'autor amb en Francesc Esteve).

La premsa recollí, fil per randa, les reaccions dels diversos dirigents davant l'anunci pallaquià del canvi de nom. Josep Benet (independent molt pròxim al PSUC):

«Em sembla que és una broma. Això és cosa de vodevil».

Josep Andreu i Abelló (sector crític d'ERC):

«Crec que el Partit Socialista de Catalunya no pot fer-lo un sol grup».

Joan Reventós:

«És el típic oportunisme».

Una de les reaccions millors fou la del líder del PSOE català, Josep Maria Triginer, un enginyer originari d'Agramunt, el qual valorà la decisió del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya:

«Una positiva clarificació de postures».

I a continuació, afegí que calia anar vers un acord entre els diferents grups socialistes existents amb la posterior articulació futura a nivell estatal.

Les paraules d'en Triginer foren precedides, mesos abans, per unes de Felipe González a *Hoja del Lunes* de Barcelona, en idèntic sentit, tot esmentant com a sigles concurrents: la Federació Socialista de Catalunya del PSOE, el Reagrupament i Convergència Socialista.

Posteriorment, Josep Pallach va declarar a *La Vanguardia* que:

«El fet que el PSOE declari, per primera vegada en la seva història, que ha d'existir un Partit Socialista de Catalunya autònom és un esdeveniment molt important per al reconeixement de la personalitat del poble català».³¹

Pel que fa al divorci polític entre Josep Pallach i Heribert Barera i la decisió d'aquest últim d'activar Esquerra Republicana, Pallach li va dir al seu amic que estava cometent un greu error polític. D'altra banda, hi havia gent que pensava que la separació no era pas definitiva, que probablement hi acudirien del bracet a les properes eleccions i que tampoc no era pas descartable una convergència orgànica definitiva.³²

31 RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

32 De la conversa de l'autor amb Robert Vergés.

Cal subratllar que aquesta jugada mestra pallaquiiana dinamitava mesos de converses gairebé secretes entre Josep Pallach i Joan Reventós, els quals iniciaren un acostament que havia de posar les bases d'una confluència orgànica entre socialistes de diferents colors i matisos.

Pallach, de tota manera, i ni que fos humorísticament, no desaprofitava pas les ocasions per subratllar que l'altre germà socialista no era pas gaire més de «classe» que el nou PSC reagrupament. Un dia, per citar-ne un parell d'anècdotes, el polític figuerenc i Reventós van quedar de trobar-se, i el segon va aparèixer amb un cotxe conduït amb xofer.

«Veig que no esteu pas tan malament aquí».³³

Que li va dir Pallach a Reventós.

I en un altre moment, en una reunió del seu partit, i en referència a Convergència Socialista de Catalunya, l'antecedent principal del Partit Socialista de Catalunya-Congrés, Pallach va dir:

«Si ja veig que són gent d'esquerra, amb molts universitaris, estudiants, però encara no he vist amb ells cap dona de fer feines».³⁴

És cert, ben cert, però, que ambdós PSC patien de la mateix malaltia: constituïen petites formacions nodrides per capes mitjanes, sobretot, per pleats i professionals... Qui en fruïa, gairebé en

33 De la conversa de l'autor amb Robert Vergés.

34 De la conversa de l'autor amb Armand Carabén.

exclusiva, del favor obrer dins del camp socialista, i de quina manera! —només calia veure les seves reunions i mítings, vessant d'obres castellanoparlants pertot— era la Federació Catalana del PSOE. Tirallonga de treballadors de les grans conurbacions metropolitanes, principalment d'origen immigrant, fidels seguidors i bocabadats per la gràcia andalusa i la poderosa oratòria del sevillà Felipe, Felipe González, líder del nou Partido Socialista Obrero Español.

D'altra banda, i prova del dinamisme extraordinari de la conjuntura política, en dóna fe la carta que Víctor Alba (Pere Pagès) va mostrar-me a la seva residència de Sitges, signada i adreçada a ell mateix per en Josep Pallach:

«Estimat Pere,

En Tarradellas va ésser sensacional fent passar pel tubo a en López Raimundo i al Solé Barberà. Per mi una de les peces mestres del plantejament polític actual.

En Porcel em demana un paper sobre els anys d'oposició clandestina [...].

PD: Les cartes i els articles de Maurín són també un dels signes més clars que no anem errats. I que plantar cara a PSUC i als seus amics és encertat, ho mostren els esgarips que foten i les al·lusions a la CIA i a Kissinger [...].

Pallach, 31 de maig de 1976».

A hores d'ara, una cosa d'aquesta mena sobtaria molt i molt, però en aquell moment Josep Pallach va arribar a ser acusat, públicament, de ser col·laborador de la CIA i gairebé d'estar a sou del Secretari d'Estat dels Estats Units, Henry Kissinger!

ERC³⁵

Parlant d'Esquerra, la crisi de l'MSC, i el casori polític entre Josep Pallach i Heribert Barrera, tindrà un efecte intern al si de l'històric partit d'en Macià i Companys. I és que l'MSC de l'interior abonarà i reconeixerà Josep Andreu i Abelló i el seu grup com a autèntic representant d'ERC.

Aquest reconeixement finirà, com se sap, amb la integració definitiva del col·lectiu dins del nou PSC de Reventós i Obiols. D'algun manera, els socialistes més a l'esquerra tornaven la pilota a una ERC massa propera a en Pallach.

La direcció del partit republicà era a França. Fins a la seva elecció com a president de la Generalitat, Tarradellas hi havia estat secretari general. Un amic íntim i lleial col·laborador, Joan Sauret, en va rebre el testimoni tot sent nomenat nou secretari. Quedava entès, no cal dir-ho, que si bé Sauret n'era formalment el líder, qui de debò manava era Tarradellas. Les coses es torçaren, atès que Sauret arribà amb voluntat i decisió d'exercir, en plenitud, les seves recentment adquirides facultats polítiques.

A partir d'aquí, doncs la distància i discrepància substituïren una vella i duradora col·laboració personal.

A Catalunya, Esquerra era pilotada pel tàndem format per en Jaume Serra Gasulla i en Manuel Juliachs, els quals mantingueren sempre viva la presència de la històrica sigla. Ambdós reco-

35 MEROÑO I CADENA, Pere. *L'home que podia ser rei. Josep Pallach. 1920-1977. La biografia*. Barcelona: Manuscrit, 1996.

negueren a Sauret com a líder, mentre que Tarradellas només obtingué suports escadussers en les persones d'en Joan Rodríguez Papasseit, en Frederic Rahola i en Josep Fornas.

Amb tot, la crisi al si d'ERC, fou una civilitzada discrepància. Les amistats romangueren estables i establertes, el partit subsistí unit i amb migrada pistonada.

Tot canvià, però, en retornar a Catalunya, a les acaballes dels anys 60, en Josep Andreu i Abelló. El seu desembarcament trastocà les coses. L'antic president del Tribunal de Cassació de Catalunya durant la República no es feia ni amb els uns ni amb els altres. En constatar Andreu que no tenia possibilitats d'encapçalar el partit, hi tirà pel dret. La seva sòlida posició econòmica i un prestigi professional i polític reconegut li permeteren d'articular un petit grup d'amics, coneguts i saludats (Carles Ponsa, Xavier Castellà, Carles Martí i el seu grup reusenc...).

El partit restà, doncs, formalment dividit. Uns, els menys, a favor del socialisme d'accent fort, i amb majúscules, de Reventós i Obiols; d'altres, els més, abonant l'itinerari traçat pel polític figuerenc Josep Pallach. Això, és clar, fins que Barrera, agut ensumador, va veure l'ocasió de treure del frigorífic i activar novament el vell partit de Macià i Companys.

Per cert, calia veure, servidor en fou testimoni, els crits i esgarrips de joia i reconeixement que Andreu i Abelló rebia en tots els mítings del PSC més socialista. Un Andreu vell però amb aquell verb abrandat i patriòtic tant de temps pretèrits, amb el seu inseparable i fumejant cigar als llavis...

Ministre

A diferència de la resta de l'oposició d'esquerres, en Pallach es diferencia, també, per una visió positiva d'Adolfo Suárez i del seu nou govern d'Unió de Centre Democràtic (UCD):

«Suárez fa servir per primera vegada en 40 anys [...] l'expressió sobirania del poble [...]. La declaració del govern Suárez [...] era molt més positiva que la del govern Arias Navarro [...]. Ara més que mai cal tancar files entorn de la Generalitat [...]. El diàleg amb l'oposició catalana passa pel Consell i el president de la Generalitat. Espero que el senyor Suárez ho compregui de seguida».³⁶

Durant el referèndum sobre la reforma política —que pretenia validar la proposta de canvi i transició feta des del poder franquista/postfranquista— Pallach mantingué una posició favorable al canvi tranquil i gradual. El seu partit, tota l'esquerra, bona part de l'oposició, defensava l'abstenció activa. Pallach no volgué forçar les coses i acceptà la disciplina de l'RSDC i féu campanya per l'abstenció.

No cal dir que el sí a la reforma política fou contundent, aclaparador.

Sobre els resultats, el polític figuerenc va dir que:

«La nostra posició no ha canviat [...] ni ens ha sorprès el resultat del referèndum [...]. A nosaltres allò que ens interessa de debò són les properes eleccions i en aquestes sí que considerem necessàries

36 Glòria Rubiol.

unes condicions d'autèntica democràcia i, en el cas concret de Catalunya, el restabliment previ de la Generalitat».³⁷

Pallach reconegué, a més, que l'oposició havia sofert una forta derrota:

«I, o aprenem seriosament la lliçó o l'any proper rebrem més bufetades que les rebudes aquest any [...]. Nosaltres hem comès l'error de deixar-nos endur tot sovint per les paraules, pel llenguatge i per les polítiques aventuristes, que han rebut una forta derrota, fortíssima».³⁸

Val a dir que en aquest marc havien circulat rumors —sempre interessats o denotatius— que posaven la corona a Josep Pallach de nou ministre del govern espanyol presidit per Suárez —cal recordar que Suárez, llavors, tenia un element valuós en el socialdemòcrata Francisco Fernández Ordoñez que, anys a venir, acabaria al PSOE.

Més encara, el diari *The Herald Tribune* se'n feia ressò, que el nostre home assumiria la cartera de Relacions Sindicals. Pallach, però, ho desmentí, i afegí que cap polític català no podia acceptar ser ministre a Madrid sense el restabliment previ de la Generalitat.

Per cert que Pallach, de tot cor i per interès, va ser sempre, sempre, un defensor de la màxima institució nacional: la Generalitat, del seu restabliment, i del retorn del president Tarradellas. Creia

37 Glòria Rubiol.

38 RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadía de Montserrat, 1995.

que això era el més important pel país. I és per això que se n'erigí en el seu més gran i entusiasta valedor. Més que ningú.

Suárez, Generalitat... a banda, la polèmica seguia viva entre els dos PSC. Mentre el PSC de Reventós-Obiols seguia emmirallat en allò que deia el Parti Socialiste Français i, concretament, el CERES —entitat que agrumollava l'ala esquerra del PSF liderada per Jean-Pierre Chevenement— i la federació de París del PSF, Pallach vindicava, dia sí dia també, la socialdemocràcia i els partits més sòlidament moderats. Josep Pallach:

«Nosaltres necessitem diferenciar-nos d'aquest socialisme comunistitzant —el PSC de Reventós. El nostre és un socialisme d'aquí que és com el d'aquests desgraciats dels suecs, dels alemanys o dels belgues, que volen fer eleccions, guanyar-les [...]. I amb els comunistes hem de tenir, crec, unes relacions, sense trencar-hi, però uns tractes sempre precisos i clars».³⁹

Canviant de tema, i sobre un dossier tan capital i estratègic com el de la unitat socialista, el consell polític del PSC pallaquià va fixar el temari d'assumptes que havien de ser discutits:

- a) La voluntat democràtica i responsable que el socialisme internacional representa a tot Europa —en referència clara a la Internacional Socialista.
- b) La decisió de transformació de la societat capitalista en una societat on desapareixerà l'explotació dels treballadors per part dels detentors del poder econòmic.

39 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

- c) L'autonomia plena de la política socialista sense subordinació a forces alienes que volen ésser hegemòniques.
- d) La plena catalanitat i el refús de qualsevol sucursalisme.

Congrés

L'SPD alemany, el PS francès, el Labour Party, el PS d'Holanda, el PS de Portugal... i Jordi Pujol —CDC—, Jordi Gil —PSC-C—, Rafael Ribó —PSUC—, Irwin Brown per part de la molt forta organització sindical nord-americana AFL, havien confirmat la seva assistència al primer congrés del Partit Socialista de Catalunya, el darrer d'en Pallach, qui finaria poques hores després.

Una assemblea convocada sota el lema: «El socialisme democràtic per la Generalitat». La Internacional Socialista, no hi ha més cera que la que crema, n'havia excusat la seva presència...

En Hans Matthöfer, un metre i vuitanta-cinc centímetres de teutònica estampa i foguejat en les fàbriques i en el sindicalisme metal·lúrgic —la totpoderosa IG Metall—, intervingué en el ple tot duent la salutació de Willy Brandt, president de la Internacional Socialista. Féu vots per la unitat del socialisme català i abonà una solució federalista per Espanya com la que tenen a Alemanya, tot això en un castellà fluid i convincent.

Amb un llenguatge planer, fort accent gironí, i una lleugera afonia, Josep Pallach centrà la seva intervenció en la recuperació de la Generalitat provisional i el president Josep Tarradellas.

Quant a la unitat socialista, va dir:

«Nosaltres no som els únics socialistes que hi ha a Catalunya i volem trobar-nos plegats en un gran Partit Socialista, volem la unitat socialista però també la claredat socialista [...]. I no només volem la unitat a Catalunya, voldríem que hi hagués també unitat entre tots els partits socialistes espanyols».⁴⁰

Pallach defensà una estructuració autonòmica per Espanya, ja que:

«la defensa de les autonomies és el millor per defensar la democràcia».⁴¹

Senat:

«Quan hi hagi un dia un Senat, serà probablement una cambra de nacionalitats».⁴²

Errors:

«De vegades, nosaltres també hem caigut en el verbalisme revolucionari».⁴³

Les votacions pels òrgans dirigents van oferir una gran sorpresa; s'hi presentaren dues llistes. L'encapçalada per Pallach —amb

40 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

41 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

42 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

43 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

el recolzament d'Amadeu Clarià, Amadeu Cuito i Joan Majó— assolí el 59% dels vots. La de Rodolf Guerra —amb el suport de Jaume Auqué, Òscar Leblanc, Raimon Martínez Fraile i Xavier Casassas— obtingué un resultat inesperadament i insultantment bo.

Era clar que el de Figueres no dominava tant el partit com abans, que hi havia un cert malestar per l'enfrontament amb els socialistes de Reventós i Obiols, i que ja era un partit que s'anava fent gran i que volia decisions més compartides i concertades enfront d'un liderat tal vegada massa aclaparador.

La concurrència d'una llista alternativa empipà, molt i molt, a Pallach, que se sentí desautoritzat en moments difícils i importants. El seu era un esperit dominador i dominant al qual no li abellien les derrotes. És per això que, durant el debat de la ponència política, va insinuar que si perdia, plegava. El vell lleó Pallach mostrava les dents.

En una altra intervenció davant el primer congrés del PSC, Pallach remarcà que el tema de la Generalitat era l'eix de l'assemblea:

«Els catalans sense Generalitat no tenim democràcia [...]. Volem el restabliment de la Generalitat de seguida [...] cal exigir constantment el retorn del president abans de les eleccions però utilitzant les eleccions [...] per imposar-lo amb el vot del poble».⁴⁴

Exigí l'amnistia total:

44 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

«que reclamo que ha d'acabar amb la guerra civil, sobretot al País Basc».⁴⁵

En relació a l'economia, va dir que:

«El socialisme és també defensar la moneda [...]. La balança comercial l'hem de defensar perquè és la nostra pròpia economia la que hem de defensar».⁴⁶

Els objectius del congrés del PSC van ser: primer, afirmar la necessitat de restablir la Generalitat i aconseguir el retorn del president Tarradellas, parla Pallach:

«si nosaltres no haguéssim insistit tant potser en Tarradellas no hagués tornat».⁴⁷

I, en segon lloc, construir un partit socialdemòcrata reconegut internacionalment.

Encara que pugui sorprendre, en el projecte polític socialdemòcrata pallaquià, que veia àmpliament majoritari socialment i electoral, i liderat per ell mateix, contemplava com a soci a un Jordi Pujol minoritari i subsidiari. El país, pensava, era enrunat, i calia refer-lo amb el concurs de tots. També comptant, dins de l'eix central que volia bastir, amb CDC i UDC.

45 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

46 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

47 Cinta que conté el seu discurs. Fundació Rafael Campalans.

Cal dir que poc després del seu traspàs apareix el llibre entrevista de Baltasar Porcel amb el líder socialista. De cara al futur, i parlant de les eleccions espanyoles que són en girar la cantonada, emet uns càlculs determinats. Dels comunistes:

«Poden tenir, com en Cunhal (a Portugal), un 12% (a Catalunya), a nivell de l'Estat espanyol menys».⁴⁸

El Front d'Esquerres pallaquià:

«pot tenir entre un 30 o 35%, i fent una aliança clara amb UDC, pot passar de la majoria. Una aliança que anés des de nosaltres —o del PSC-C, si hi volen ser— fins a UDC, pot tenir més del 50%».⁴⁹

La Lliga:

«jo desitjaria que els vots de la dreta anessin a la Lliga, però no ho sé... La dreta aquí votarà els representants de Fraga, l'Udina, en Samaranch, Linatti potser».⁵⁰

Política a banda, i sobre els sindicats del futur, Pallach afirma:

«Em primer lloc, jo crec que la CNT pot tornar a ser un sindicat important a Catalunya: crec que el SOC pot fer molts progressos en el sector terciari [...]. Crec que la UGT, si no es catalanitza molt i molt de pressa, està destinada a ser un molt petit organisme sindical [...].

48 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

49 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

50 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

Jo a la USO la veig encara destinada a definir-se. Es decanta cap a un socialisme radicalitzat i a més crec que és centralista i potser està manada des de Madrid [...]. CCOO crec que quedarà com un sindicat comunista que, a més, en algun moment, voldrà entrar a UGT»,⁵¹

Afegir, també, quant al congrés, que la presència com a convidat d'Irwin Brown, important dirigent sindical de l'AFL, va contrariar notablement Hans Matthöfer, atesa la forta competència i picabaralla entre l'AFL i la CIOSL, l'altre gran pota del sindicalisme estatunidenc.

Un element característic d'en Pallach, també, era el seu sarcasme i la seva mordacitat. En referència als més joves que el criticaven sempre deia que:

«Són joves, però al final vindran a la meua, amb el temps em donaran la raó».

D'en Joan Reventós, líder de l'altre PSC i amb qui mantenia una relació de cordialitat, en deia que:

«No tenia cap visió de la realitat».⁵²

Pitjor era el seu judici d'en Raimon Obiols, número dos del partit de Reventós:

51 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C., 1977.

52 De la conversa de l'autor amb Robert Vergés.

«Era un doctrinari, un submarí del PSUC»,⁵³

El polític gironí havia rebut uns mesos abans en Pere Ardiaca, alt dirigent del partit dels comunistes catalans. En sortir de l'entrevista, Pallach va comentar a un seu col·laborador:

«Si aquest manés, en el millor dels casos estaríem a Formentera menjant farigola».⁵⁴

Mort

L'endemà del congrés, dilluns 10 de gener de 1977, Pallach va assistir, com era d'habitud, a les seves classes a Girona. Durant una d'elles, es va sentir malament —amb pèrdua parcial de la visió i símptomes d'alteració del ritme cardíac. Va decidir plegar. A casa seva, fou visitat pel metge.

Mentrestant féu unes declaracions, les darreres, a Francesc Caparrós, de Ràdio Barcelona. En la conversa parlen del recentíssim congrés socialista, la Generalitat, les eleccions properes, la negociació Catalunya-govern central. Del congrés en fa un balanç força positiu atès que havia reeixit en aconseguir:

«punts de referència europea per al socialisme català, el qual n'estava tan i tan mancat».⁵⁵

53 De la conversa de l'autor amb Robert Vergés.

54 De la conversa de l'autor amb Robert Vergés.

55 RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

També enraonà, mentre esperaven el cardiòleg, amb Frederic Sunyer. Per les eleccions espanyoles, Pallach defensava la presentació d'un ampli Front d'Esquerres integrat pel FNC, ERC, i els dos PSC, atès que:

«En aquestes eleccions ens hi juguem la Generalitat».⁵⁶

Celebrava, singularment, la presència nombrosa de delegacions estrangeres, fet que el feia feliç:

«No sabeu l'impacte que els ha fet sentir cantar Els Segadors per un públic tan nombrós; els ha verdaderament impressionat».⁵⁷

També enraonaren de la recent entrevista entre Pallach i el cap de govern espanyol, Adolfo Suárez. Diu que Suárez digué a Pallach:

«Estoy informado al día y sé que tiene Ud. un partido que será muy importante en Catalunya».⁵⁸

El cardiòleg li féu un electrocardiograma que indicava la possibilitat que es produís una aturada cardíaca.

Quan el metge se n'anà, Pallach va demanar a Sunyer:

«Tu creus que podré continuar en la política? Et penses que em deixaran llegir el diari a l'hospital?».⁵⁹

56 De la conversa amb Frederic Sunyer.

57 De la conversa amb Frederic Sunyer.

58 PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

59 De la conversa amb Frederic Sunyer.

Al cap de poc va arribar Anna Maria Brunet, militant del PSC a Palafrugell. Pallach li va etzibar:

«On vas tan esverada, com si m'hagués de morir avui, amb la feina que encara em queda per fer».⁶⁰

Mentre era traslladat en cotxe cap a Barcelona —Girona no tenia encara unitat de cures coronàries—, Pallach xerrava animadament amb el que fou, més tard, batlle de Palafrugell per CiU, Frederic Sunyer, i llavors destacat membre del PSC pallaquià. La conversa girava, és clar, sobre política, molt principalment —les converses amb Pallach se centraven, en un 80%, sobre aquest tema—, però també, durant el trajecte, sobre temes personals sense especial transcendència. Sunyer recorda, en aquest sentit, una de les darreres frases del líder socialdemòcrata poc abans d'expirar:

«La política no es pot fer amb rancúnia».⁶¹

El cas és que la cosa semblava que pintava bé. Pallach estava animat i més revifat. Fins i tot feia alguna broma. Quan faltaven 500 metres, però, per arribar a la residència sanitària de Bellvitge, a l'Hospitalet de Llobregat, Josep Pallach exclama:

«Em fa més mal».

60 De la conversa amb Anna Maria Brunet.

61 De la conversa amb Frederic Sunyer.

Són els mots finals. En perd el coneixement tot ingressant cadàver en l'important establiment sanitari. Eren dos quarts de tres de la matinada del dia 11 de gener de 1977. L'acta de defunció era signada per Josep Verde i Aldea i Robert Vergés Cadanet.

PALLACH: APÒSTOL DE LA SOCIALDEMOCRÀCIA

Josep Pallach abraça i simpatitza de jove amb la causa del comunisme, d'un comunisme, si es vol, no estalinista, però comunisme al capdavant. Primer amb el Bloc Obrer i Camperol i després el del Partit Obrer d'Unificació Marxista.

El figuerenc és, només, un barbarec. Els vents de la República, la guerra i la revolució, però, fan d'accelerador històric i somouen consciències. Ell, d'altra banda, vol partir peres, generacionalment parlant, amb tot allò que representa el pare: el reformisme petitburgès d'Esquerra Republicana —de la qual n'havia estat regidor a Figueres—, bo i apostant, doncs, per una proposta més agosarada i trencadora.

L'experiència viscuda, no obstant, li resultarà decisiva per excloure una qualsevol presa de posició futura vers el comunisme. Les desavinences dins del camp republicà. La lluita a mort, literalment, entre el PSUC i el POUM, amb la CNT i la FAI... li ben trauran les ganes.

Més encara: el comunisme, els comunistes, li arriben a provocar urticària.

Pallach, des del POUM màrtir, madurarà de forma evolutiva, sense trontolls ni sacsejaments. A poc a poc. Davant la possibilitat de reeditar el partit, ell, com el seu mentor Josep Rovira, n'opta per la refundació en clau socialista.

Socialista que, llavors i en el nostre context sociopolític, equivalia a dir-se'n socialdemòcrata.

No ho entendran així, però, la gent jove, universitària, del Moviment Socialista de Catalunya a l'interior; els Joan Reventós, Raimon Obiols...

I la trencadissa entre els uns i altres, per bé que pacífica i assenyada, en resultarà clara i neta.

Aquesta divisió confirmarà, encara més, Pallach en l'aposta europeïsta, moderada, d'àmplia base social, de reforma del capitalisme, representada, des de sempre, per una vella coneguda: la socialdemocràcia —d'uns socialistes que no volen superar el capitalisme sinó humanitzar-lo.

El cas és que, tot amb tot, per la ruptura haurà de pagar un preu molt alt: passar de ser el líder a un dirigent exiliat que capitaneja una força petita i sense pràcticament cap operativitat ni arrelament a Catalunya.

Això l'obligarà a reconstituir un petit aparell polític: el SODSC, i a anar picant pedra i trucant portes per trobar i connectar amb noves generacions. En aquest sentit, Pallach aconsegueix pispar a Jordi Pujol un col·lectiu d'origen cristià, reformista, liderat

per en Joaquim Ferrer, en Josep Verde..., a banda de sectors amb irradiació comarcal.

De tot plegat en sortirà, poc temps a venir, el Reagrupament Socialista Democràtic de Catalunya i el futur PSC pallaquià.

Principals contribucions polítiques d'en Josep Pallach? Dues d'essencials, al meu parer.

Primera: s'anticipà al seu temps històric, en un país immers en la dictadura, tot dient, clar i català, que el camí era la socialdemocràcia, no pas un socialisme amic i proper dels comunistes; un socialisme, en definitiva, més a l'estil d'Olof Palme i Willy Brandt, que no pas de Muammar Al Gaddafi o del coronel algerià i president Houari Boumèdiène.

Segona: ajudà a construir i a fer majoritari, dins del camp de l'esquerra, el partit socialista. I això, a Catalunya, era tot un repte (aquí manà durant un llarg període la CNT i, al llarg de bona part de la guerra i durant la dictadura, l'omnipresent PSUC). Curt: el socialisme, a casa nostra, havia fracassat reiteradament, era d'un irrisorietat fecunda i explícita.

En tot plegat, valgui això com a principal contribució política llur, Josep Pallach féu molta i bona feina en els dos sentits abans esmentats. No fou, quedi clar, un teòric, tampoc un innovador, menys encara un independentista. Josep Pallach defensà, poca broma, una Catalunya autogovernada dins d'Espanya i un socialisme com l'alemany, el britànic i els dels països escandinaus. Tot, està clar, ben assenyat, païdor i temperat.

ÍNDIX ONOMÀSTIC

Adenauer, Konrad	36
Alay i Serret, Albert	40
Alba, Víctor (Pere Pagès).....	20, 22, 49
Allende Gossens, Salvador.....	37
al-Qadhafi, Moammar Abu Minyar	67
Andreu i Abelló, Josep.....	46, 50, 51
Arana i Pelegrí, Joaquim	39
Ardiaca i Martí, Pere.....	61
Arias Navarro, Carlos.....	52
Auqué i Palau, Jaume.....	39, 57
Azaña Díaz, Manuel.....	12
Barrera i Costa, Heribert	18, 37, 40, 45, 47, 50, 51
Barrio Navarro, José del	15, 20
Bellsolell, Joan.....	19
Benejam i Arguimbau, Pilar.....	33
Berlinguer, Enrico.....	37
Boumediene, Houari	67
Brandt, Willy.....	36, 55, 67
Brown, Irwin	55, 60
Brunet i Escribà, Anna Maria	63
Buiria i Rogel, Josep	39
Calzada i Isern, Teresa Eulàlia	33
Canet, Ramon	11

Cañellas i Balcells, Anton	42
Caparrós, Francesc	61
Carabén, Armand.....	40, 48
Carolà, Joaquina	10, 21
Carrillo Solares, Santiago	24
Casals i Defilló, Pau	19
Casassas i Miralles, Xavier.....	40, 57
Castellà, Xavier.....	51
Cerdà, Rafael	20
Chevenèment, Jean Pierre.....	54
Cirici i Pellicer, Alexandre	18
Clara i Resplandís, Josep.....	21
Clarià, Amadeu	57
Coll i Alentorn, Miquel	44
Comorera i Soler, Joan	20, 24
Companyans i Jover, Lluís	19, 50, 51
Cornudella i Feixa, Joan	20
Cortines	19
Costa-Amic, Bartomeu.....	17
Cuito i Hurtado, Amadeu	37, 39, 41, 57
Cullell i Nadal, Josep Maria.....	39
Cunhal, Alvaro	59
Curbet, Jaume.....	41
Deulofeu i Torres, Alexandre	18
Diamant, Max	29
Dubcek, Alexander.....	43
Esteve, Francesc	46
Fabra, Lluïsa.....	33
Fernández Ordoñez, Francisco	53
Ferrández, Adalberto	33
Ferrer i Roca, Joaquim	38, 39, 67

Font i Cardona, Daniel.....	39
Fornas i Martínez, Josep.....	51
Fraga Iribarne, Manuel.....	59
Fullat i Genís, Octavi	33
García i Borrón, Joan Carles	34
García López, José	34
Gil, Jordi.....	55
González Márquez, Felipe	37, 47, 49
Gratacòs, Rosa	33
Grifoll, Josep	33
Guerra i Fontana, Rodolf	39, 57
Gutiérrez, Berta	34
Hervàs	13
Hurtado, Víctor	40
Irla i Bosch, Josep	19, 27
Jiménez, Teresa	33
Juliachs i Mata, Manuel	50
Juvé i Acero, Teresa	25
Kissinger, Henry	49
Laporte i Salas, Josep.....	33
Largo Caballero, Francisco	12
Leblanc, Òscar	57
Linatti, José Antonio	59
Lladonosa i Vall-Ilebrera, Manuel	39
Llopis i Ferrándiz, Rodolf.....	36
López Raimundo, Gregori	49
Macià i Llussà, Francesc	9, 11, 20, 50, 51
Majó i Cruzate, Joan	57
Manonelles, Maria.....	26, 28
Marqués i Sureda, Salomó.....	36
Martí Ambel, Fèlix	38

Martí i Jusmet, Francesc	40, 45
Martí i Massagué, Carles	51
Martínez Fraile, Raimon	57
Massot i Muntaner, Josep.....	19
Mata i Garriga, Marta	33
Matthöfer, Hans.....	31, 36, 55, 60
Maurín i Julià, Joaquim	10, 14, 49
Meroño i Cadena, Pere	24, 50
Molas i Batllori, Isidre	22
Monturiol i Estarriol, Narcís	11
Negrín López, Juan.....	17
Nin i Pérez, Andreu	10, 13
Nosàs i Sisquella, Enric	39
Noy i Ferré, Francesc	33, 34
Obiols i Germà, Raimon.....	30, 40, 50, 51, 54, 57, 60, 66
Pallach i Juvé, Antònia	26
Pallach, Miquel	10, 21
Palme, Olof	67
Palou i González, Joan	33
Phillips, Morgan	27
Pi i Margall, Francesc.....	11
Picas i Guiu, Jaume	18
Pla, Maria.....	33
Planagumà	19
Pleyán i Cerdà, Carmina	34
Pomés	19
Ponsa, Carles	51
Porcel i Pujol, Baltasar	9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 26, 30, 31, 49, 54, 59, 60, 62
Porta i Ribalta, Jordi.....	39
Puig, Gentil	33

Pujol i Soley, Jordi.....	38, 42, 44, 55, 58, 66
Pujols i Morgades, Francesc	18
Rahola i d'Espona, Frederic	51
Recasens, Joan (nom de guerra d'en Josep Pallach)	21
Redondo Urbieta, Nicolás	37
Reventós i Carner, Joan.....	30, 40, 42, 43, 44, 46, 48, 50, 51, 54, 57, 60, 66
Ribó i Massó, Rafael	55
Rodríguez i Papaseit, Joan.....	51
Ros, Marta	36
Rovira i Canals, Josep	17, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 66
Rúbies i Garrofé, Maria.....	33
Rubiol i González, Glòria	41, 47, 52, 53
Sarramona i López, Jaume	33
Sauret i Garcia, Joan.....	50, 51
Sbert i Massanet, Antoni Maria	18, 19
Sensat i Vila, Rosa	44
Serra i Gasulla, Jaume	50
Serra i Moret, Manuel.....	23, 26, 27, 42
Serradell i Pérez («Roman»), Josep	24
Solano, Wilebaldo	17
Solé Barberà, Josep.....	42, 49
Solé Tura, Jordi.....	33
Suárez González, Adolfo	52, 53, 54, 62
Sunyer i Casadevall, Frederic	62, 63
Tàpia i Nieto, Joan.....	39
Tarín, Josep	33
Tarín, Lluís	33
Tarradellas i Joan, Josep ..	12, 27, 28, 42, 49, 50, 51, 53, 55, 58
Terrades i Paulí, Abdó.....	11
Trepat.....	13

Triadú i Font, Joan.....	44
Triginer i Fernández, Josep Maria.....	46, 47
Udina Martorell, Federico.....	36, 59
Vallès i Perdrix, Edmon	39
Verde i Aldea, Josep	40, 64, 67
Vergés i Cadanet, Robert.....	47, 48, 60, 61, 64
Weiler, Alfred	25
Ximenis i Carulla, Vicent	39
Xirau	11

ÍNDEX D'ORGANITZACIONS

Acció Catòlica Obrera.....	39
Associació de Mestres Rosa Sensat	44
Bandera Roja.....	33
Bloc Obrer i Camperol.....	9, 10, 19, 20, 65
Bloc Popular de les Terres de Lleida.....	39
Central Intelligence Agency (CIA)	49
Centre d'Estudis Francesc Eiximenis	39
Centre d'Etudes, de Recherches et d'Education Socialistes ..	54
Comissions Obreres	60
Confederació Internacional d'Organitzacions Sindicals Lliures..	60
Confederació Nacional del Treball.....	12, 15, 20, 30, 32, 59, 65, 67
Convergència Democràtica de Catalunya	42, 55, 58
Convergència Socialista de Catalunya.....	38, 39, 47, 48
Escola de Mestres	33, 34, 44
Esquerra Republicana de Catalunya.....	9, 10, 11, 12, 14, 18, 19, 27, 32, 40, 46, 47, 50, 51, 62, 65
Estat Català.....	20, 32
Federació Americana del Treball.....	55, 60
Federació Anarquista Ibèrica.....	12, 65
Federació del Metall / IG Metall	31, 55
Federació Republicana Socialista de l'Empordà	10, 11

Federació Socialista de Catalunya-	
Partit Socialista Obrer Espanyol	47, 49
Front de la Llibertat	20
Front Nacional de Catalunya	20, 32, 62
Fundació Rafael Campalans.....	56, 57, 58
Fundació Ramon Llull	18
Grup Martin	20
Grups d'Acció del Bloc Obrer i Camperol	20
Histadrut	29
Institución Libre de Enseñanza	25
Internacional Socialista	27, 30, 41, 54, 55
Izquierda Comunista	10
Joventut Obrera Catòlica.....	39
Joventuts Socialistes	25
Labour Party	27, 55
Lliga Regionalista.....	59
Moviment Social d'Emancipació Catalana	23
Moviment Socialista de Catalunya	12, 13, 19, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 38, 39, 50, 66
Parti Socialiste Français	54
Partido Socialista Obrero Español	12, 14, 16, 27, 36, 37, 46, 47, 49, 53
Partit Comunista d'Espanya.....	10, 24, 25
Partit Comunista de la Unió Soviètica	28
Partit dels Treballadors Units (MAPAM)	29
Partit Laborista Israelità.....	29
Partit Obrer d'Unificació Marxista.....	9, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 65, 66
Partit Socialista Català	23
Partit Socialista de Catalunya.....	40, 45, 46, 47, 63
Partit Socialista de Catalunya-Congrés.....	48

Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament..	45, 47, 48, 53, 61
Partit Socialista Unificat de Catalunya.....	10, 12, 13, 15, 20, 22, 23, 24, 25, 30, 42, 44, 46, 49, 55, 61, 65, 67
Partito Comunista Italiano.....	37
Partits dels Treballadors de la Terra d'Israel (MAPAI)	29
Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya.....	38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 52, 67
Secretariat d'Orientació per a la Democràcia Social	
Catalana	32, 66
Servei d'Evasió	20
Socialistes Demòcrates Catalans	39
Solidaritat d'Obrers Cristians de Catalunya.....	40
Solidaritat d'Obrers de Catalunya	40
Sozialdemokratische Partei Deutschlands	28, 31, 36, 55
Unió de Centre Democràtic.....	52
Unió Democràtica de Catalunya	42, 58, 59
Unió General de Treballadors	15, 37, 59, 60
Unió Sindical Obrera	60
Unió Socialista de Catalunya.....	23, 24

ÍNDIX DE PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

Endavant	29
Herald Tribune, The.....	53
Hoja del Lunes	47
Mirador	41
Papers de la Fundació.....	22
Poble Català, El	45
Revista de Catalunya.....	19
Vanguardia, La.....	47

BIBLIOGRAFIA

ALBA, Víctor. Carta datada el 2 de gener de 1947 i remesa a Josep Pallach.

ALCARAZ i GONZÁLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona: La Magrana – Institut Municipal d'Història, 1987

BALDOUR, Sebastián. *La dictadura, los trabajadores y la ciudad*. València: Ed. Alfons el Magnànim, 1994.

CAMINAL i BADIA, Miquel. *Joan Comorera*. 3 volums. Barcelona: Empúries, 1984.

CARABÉN, Armand. *Catalunya és més que un club*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

CLARA, Josep. Acta, de data 7 de març de 1946, de la fuga de Josep Pallach del penal de Salt.

«Israel, democràcia socialista». A: *Endavant*, núm. 154, juny de 1967. Pàgina 5.

MASSOT i MUNTANER, Josep. *Antoni Maria Sbert 1901-1980*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008. Biblioteca de l'esquerra nacional.

MEROÑO i CADENA, Pere. *Josep Pallach (1920-1977). Història d'un líder*. Barcelona: Edicions 62, 1997.

MEROÑO i CADENA, Pere: *L'home que podia ser rei. Josep Pallach 1920-1977. La biografia*. [Manuscrit]. Barcelona: l'autor, 1996.

MEROÑO i CADENA, Pere. «L'home que pogué ser rei», pàgines 7-10. A: *Josep Pallach. Commemoració del 25è aniversari de la seva mort 1920-1977*. Barcelona: Edicions l'Avenç - Partit dels Socialistes de Catalunya, 2002.

MEROÑO i CADENA, Pere. *'Roman', l'home que va organitzar el PSUC*. Barcelona: DeBarris-Fundació Pere Ardiaca, 2005.

MITRANI, Therese. *Service d'Évasion*. París: Éditions Continents, 1946.

MOLAS, Isidre. «El Moviment Socialista de Catalunya, entre el front orgànic i l'estructura de partit». A: *Papers de la Fundació* núm. 19. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 1990.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. «Les eleccions sindicals i la tàctica de l'oposició democràtica». A: *Mirador*, número 2-3, tardor-hivern 1966-1967. París: Amadeu Cuito.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *La democràcia per a fer què?* Barcelona: Nova Terra, 1975.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *Els instituts pilots i la reforma de l'ensenyament mitjà*. Barcelona: Nova Terra, 1970.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *La explosión educativa*. Barcelona: Salvat, 1975.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *Un gran partit pel nostre poble*. París: Moviment Socialista de Catalunya, 1966.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *El nostre combat*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 1988.

PALLACH i CAROLÀ, Josep. *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya, 1901-1908*. Barcelona: CEAC, 1978.

PALLACH-GELLY, Antònia. *Història d'un home dret: Josep Pallach*. Barcelona: Columna, 1995.

PALLACH-GELLY, Antònia. *Josep Pallach: 43 anys de passió*. Palafrugell: Orion 93 Editores, 1993.

PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona: Edicions A.C, 1977.

RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

TARRADELLAS, Josep. *Ja sóc aquí. Record d'un retorn*. 4a edició. Barcelona: Planeta, 1995.

Josep Pallach i Carolà (Figueres, 1920 - L'Hospitalet, 1977)

Polític i pedagog.

Va militar al Bloc Obrer i Camperol i al Partit Obrer d'Unificació Marxista. Participà, acabada la Guerra i la Revolució, en la fundació a l'exili del Moviment Socialista de Catalunya, del qual arribà a ser líder.

Després de la divisió en dos del Moviment Socialista de Catalunya, fundà, primer, el Secretariat d'Orientació per la Democràcia Social Catalana i, més tard, el Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya, un embrió de partit socialdemòcrata que acabaria esdevenint el Partit Socialista de Catalunya – Reagrupament.

Destacà també en la seva condició de mestre, amb gran experiència en el camp de la renovació pedagògica tant a França com a Catalunya.

Per lideratge, tremp, fortalesa de caràcter i capacitat fou l'estel socialista més rutilant de la seva generació.

Pere Meroño i Cadena (Barcelona, 1959)

Periodista i escriptor. Actiu blockaire a Internet. Ha publicat *Josep Pallach (1920-1977) Història d'un líder*; *Història del sindicalisme nacional als Països Catalans (1958-1989)*; «Román», *l'home que va organitzar el PSUC*; *El goig de viure. Biografia de Montserrat Roig* i *El crim del caixer automàtic*.

